

Motion till riksdagen
2008/09:N224

av Kent Persson m.fl. (v)

Regionalpolitik

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Utgångspunkter	3
4	De långa avståndens land	4
5	Statliga verk och myndigheter.....	4
6	Kunskap för utveckling	5
7	Regional service	6
8	Lanthandel och bensinmackar	7
9	Regionala utvecklingsfonder.....	8
10	En ny regionalpolitisk utredning	9

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vidareutveckling av målformuleringar om sysselsättning i syfte att minska regionala obalanser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella respektive lokala planer för arbetsmarknadsregioner och infrastruktur.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell plan för lokalisering av statliga verk och myndigheter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förstärka näringslivsutvecklingen genom att öka tillgängligheten till högskoleutbildning, kvalificerad yrkesutbildning och vidareutbildning på mindre orter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betydelsen av en bredbandsutbyggnad för enskilda, verk och företag i de utsatta regionerna.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att staten bör garantera att privatpersoner och företag kan använda höghastighetsuppkoppling motsvarande minst 2 mb/s till kostnader som är likvärdiga med dem i tätorter.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frågan om lanthandeln och mackarnas framtid utreds.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag enligt vad som anförs i motionen om hur en del av de värden som vattenkraften, vindkraften och mineralutvinningen genererar ska kunna återföras till de vattenkraftsproducerande regionerna.
9. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en ny regionalpolitisk utredning.

¹ Yrkandena 5 och 6 hänvisade till TU.

3 Utgångspunkter

Vänsterpartiet vill bidra till att den optimism och folkliga handlingskraft som finns i Sverige tas till vara. Vänsterpartiet vill demokratisera svensk regionalpolitik och svensk glesbygdspolitik. Det handlar om makt och fördelning av resurser, men också om att mobilisera utvecklingskraften i alla regioner.

Sveriges anslutning till EU och internationaliseringen i övrigt innebär en stor strukturomvandling på kapitalets villkor samt att regionernas roll ökar. I denna situation måste demokratin och medborgarnas delaktighet i samhällsutvecklingen stärkas. I den framtida politiken får man inte bara se till problem och brister utan i stället se till regionens och den lokala ortens möjligheter. Utan en stark tilltro till den egna förmågan och den egna bygdens möjligheter hjälper det inte med stöd. Nedifrån-och-upperspektivet måste få råda. Det är först då man kan ta till vara de offentliga resurserna effektivt, dvs. att regionalpolitikens mål måste vara att ge likvärdiga förutsättningar för individer, hushåll och företag, oberoende av bostadsregion. Medlet kan vara en offensiv regionalpolitik som inriktas mot regioner som har förutsättningar för en framtida "självgående" tillväxt.

Den borgerliga regeringen har sitt intresse vänt åt ett helt annat håll och vänder ryggen åt de utsatta regionerna. Bit för bit tas pengar från Norrlands inland, landsbygder och från storstädernas miljonprojektområden för att sänka skatter och öka inkomster för dem som bor i välbärgade områden. Den borgerliga regeringen urholkar en solidarisk kommunal skatteutjämning, vilket hindrar tillväxt, service och välfärd i våra lands- och glesbygder. Det blir mindre pengar till kommuners och landstings satsningar på vård, skola och omsorg. Privatisering inom skolan och omsorgen bidrar med kostnadsökningar för såväl kommuner som den enskilde, vilket innebär att skolor och annan välfärdsservice läggs ned på mindre orter.

Regeringen tar inte sitt nationella ansvar. I det nationella ansvaret ligger, menar Vänsterpartiet, att skapa likvärdiga förutsättningar för individer, hushåll och företag oberoende av bostadsregion. Det måste vara regionalpolitikens mål. Det betyder att det är statens ansvar att se till att den egna försörjningen kan upprätthållas även i tid av personlig eller ekonomisk kris antingen genom direkta statliga stöd vid t.ex. arbetslöshet eller höga boendekostnader eller genom statsbidrag till kommuner till t.ex. socialhjälp. Men det är även statens ansvar att se till att Sveriges olika regioner har tillgång till en fungerande infrastruktur i vid mening. Bredband, vägar och järnvägar är en del av den helt avgörande infrastrukturen för en regions överlevnad. Andra delar är vård, skola, omsorg och kultur. Det räcker med att en del av denna helhet försvagas, så försvagas dessa regioners möjlighet att utvecklas och växa till.

Vänsterpartiet anser att vi behöver formulera mer offensiva och operativa mål som höjer ambitionsgraden för att få en rättvisare och jämnare utveckling av tillväxt och sysselsättning i landet. Dessa mål kan sedan ligga till grund för en mer medveten styrning av resurser där ett helhetsgrepp kan tas för aktiva insatser som skapar bättre möjligheter till tillväxt, stärker lokala arbetsmarknader, samordnar statliga företags strategier och lokalisering, osv.

Fel! Okänt namn på

Vi föreslår därför att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag på hur målformuleringar om sysselsättning kan vidareutvecklas så att de även innefattar en ambition att minska de regionala obalanserna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 De långa avståndens land

Vi vet att skillnaden mellan olika regioners ekonomiska utveckling beror på sådant som folkmängd, möjligheter till transporter och andra former av kommunikationer. Men även sådant som närhet till utbildning och forskning spelar stor roll.

Vänsterpartiet anser att man i de olika arbetsmarknadsregionerna måste öka ansträngningarna väsentligt för att få till de smartaste och mest attraktiva kollektiva transportlösningarna för arbetspendlande. Det kan handla om att tidtabeller kan ”kroka” i varandra så att väntetiderna blir så korta som möjligt vid övergången mellan olika färdmedel och att de kollektiva transporterna har högre turtäthet, blir snabbare och bekvämare för att kunna konkurrera med bilen som färdmedel.

De flesta företag säljer på en lokal marknad. I en enkät gjord av Glesbygdverket 2007 uppger två av fem av dessa företag att deras varor eller tjänster skulle kunna säljas på en nationell och internationell marknad. Här behövs insatser för att vidga marknaden. Vi nämner i en annan motion frågan om exportstöd, men även nationellt måste myndigheter och organisationer hjälpa till med informationsinsatser och andra stöd till marknadsutvidgning. Genom flexibilitet, förmåga till kundanpassning och genom samarbete mellan de små företagen kan man kompensera för ett perifert läge. Denna verksamhet bör initieras av den nya näringsmyndigheten.

Vänsterpartiet vill därför se en nationell plan för hur vi ska möta de utmaningar som vi står inför när det gäller att alltmer smälta samman arbetsmarknadsregionerna till en helhet och bl.a. utveckla Sveriges samlade ekonomi och gemensamma välförhållanden. Detta måste ske eftersom vi är övertygade om att varje region behövs i detta arbete. Men det krävs också lokala planer inom varje arbetsmarknadsregion som analyserar var problemen för ett utökat arbetspendlande ligger. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Statliga verk och myndigheter

De statliga myndigheterna och statliga affärsverken ska ha ett tydligare ansvar vad gäller lägsta garanterad servicenivå och delta i samordnade lösningar. Vi menar att regeringen måste konkretisera det regionalpolitiska ansvaret i regleringsbrev och avtal och att statliga myndigheter och bolag, t.ex. i årsredovis-

ningarna, ska ges i uppdrag att återrapportera hur de uppfyllt de regionalpolitiska målen under året. Helt enkelt hur deras roll är lokalt.

De regionala arbetsmarknaderna i Sverige ser mycket olika ut både vad gäller antal arbeten och i vilka sektorer dessa arbeten finns. Enligt tidigare erfarenheter från t.ex. 1960- och 1970-talen genomfördes med framgång omlokalisering av statens verksamheter. Dessa lokaliseringar har haft mycket stor betydelse för de orter som kommit i fråga. Dessa omlokaliseringar berörde ca 11 000 personer. En utvärdering kom bl.a. fram till att omlokaliseringarna under den första tiden innebar påfrestningar för såväl berörda myndigheter som enskilda individer. Samtidigt påverkades mottagningsortens befolkningsunderlag och skatteunderlag positivt samt arbetsmarknaden breddades. Ny personal har också vitaliserat ett flertal myndigheter. Omlokalisering av statlig verksamhet kan således vara ett verktyg både för att främja en myndighets utveckling och för den regionala utvecklingen i Sverige. Tidigare har statlig verksamhet av tradition och logistiska skäl placerats i huvudstaden när regional närvaro inte varit nödvändig. Den alltmer avancerade informationstekniken gör nu också myndigheter mer lätttröliga.

Den borgerliga regeringens nedläggning och omstrukturering av ett antal myndigheter kommer i stället att negativt påverka arbetsmarknadsregionerna utanför storstäderna.

Vänsterpartiet menar däremot att statliga myndigheter och företag bör kunna etableras på många orter. Vänsterpartiet vill understryka att varje beslut om omlokalisering av befintlig verksamhet eller lokalisering av nya myndigheter bör föregås av noggranna överväganden. De möjligheter som står till buds för att åstadkomma en bättre regional balans måste så långt som möjligt tas till vara. En plan för omlokalisering bör upprättas. Omlokaliseringsplanen bör vara långsiktig på fem alternativt tio års sikt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Kunskap för utveckling

En allt större del av produktionen sker inom tjänste- och servicesektorn. Även inom den traditionella industrin ökar kunskapsinnehållet i förädlingsprocesserna. Efterfrågan på välutbildad arbetskraft ökar. Men utan kunskap tenderar även enkla göromål bli svårhanterliga. Det gäller att kunna använda datorer och Internet för att klara av att betala räkningar, det gäller att kunna programmera den nya tv-apparaten och tusentals andra nya krav i vår närmiljö.

Utbildning och forskning var under lång tid knuten till ett fåtal orter. Regionaliseringen av högskolorna har betytt mycket för att jämna ut skillnaderna i utbildningsnivåer mellan storstäder och övriga Sverige.

Vänsterpartiet anser att högskolorna i ökad omfattning måste stärka sin närvaro till fler orter och kunna erbjuda kvalificerad yrkesutbildning samt aktivt medverka i landsbygdens näringslivsutveckling. Ökade satsningar på vidareutbildning även vid folkhögskolor och studieförbund är åtgärder som kan stärka landsbygdens utvecklingskraft.

Fel! Okänt namn på

Bland det första den borgerliga regeringen vidtog var att dra ner på komvux- och Amsutbildningarna. Detta slår särskilt hårt mot de utsatta regionerna eftersom utbildningsnivån generellt där är lägre än i övriga landet. Att medvetet skapa kompetenslyftor är inte vår politik och visar sig när konjunkturen nu vänder nedåt vara en mycket kortsiktig politik. Man har nu från den borgerliga regeringen aviserat ett återställande till tidigare nivåer, vilket inte är en satsning. Detta ska regeringen ges till känna.

7 Regional service

De genomgripande nedskärningar av servicen som Försäkringskassan, Skatteverket och Arbetsförmedlingen har stått för kommer i hög grad att drabba landsbygdens tre miljoner invånare. Det är en utveckling som också ska ses mot bakgrunden av polisens nästan totala frånvaro i många kommuner, nedläggningen av Svensk Kassaservice, SJ:s prioritering av storstadstrafiken, nedläggningen av många apotek i mindre kommuner, tingsrätternas försvinnande från större delen av landet och infrastrukturens sämre utveckling utanför storstäderna.

En anledning till att större delen av Sverige får en allt sämre, i första hand statlig, service är att regeringen via bolagsbildning gjort företagsekonomi viktigare än huvudmålet – bra service till alla medborgare. En annan orsak är att regeringen glömt eller struntat i att via ägardirektiv och regleringsbrev se till att den statliga servicen och infrastrukturen har en hög kvalitet i hela riket. Vanföreställningar om effektivitet, kvalitet och kompetens i de statliga verkens ledningar spelar också roll när vi ska försöka förklara varför det som nu sker tillåts att fortsätta. Resultatet visar sig genom att t.ex. ett sämre serviceutbud minskar en Orts attraktionskraft och i förlängningen påverkar flyttströmmarna. Det blir svårt att behålla den personal man har, och att nyanställa blir nästan omöjligt. I en postenkät som Glesbygdverket gjorde 2007 säger åtta av tio företagare att service har viss eller stor betydelse för deras möjlighet att utveckla och driva företaget. Många har dessutom varit tvungna att ta från sin arbetstid (och därmed sin vinst!) för att lägga ned tid på att bevara bygdens serviceutbud. Viss kompensation kan nås genom att Internet kan användas och jämna ut bristen på service. I de mest glesa och perifera områdena är vinsterna som störst. Det betyder att ett fungerande bredband blir än viktigare i dessa områden. För att alla ska kunna tillgodogöra sig den nya tekniken måste den finnas tillgänglig för alla. Att bygga bredband går inte av sig självt. Marknaden har inte klarat av att förse hela landet med bredband. Staten har förmedlat åtskilliga miljarder kronor till att bygga bredband, men fortfarande finns det vita fläckar i landet där man saknar denna infrastruktur. Vi anser att människor ska kunna leva kvar där de bor och att en utbyggd IT-infrastruktur underlättar detta.

För att inte förstärka klyftan mellan tätbebyggda områden och glesbygd måste staten ta ansvar för att alla kan få tillgång till bredband, vilket betyder en överföringskapacitet som i alla fall inte är lägre än 2 mb/s. Regeringen bör

därför lägga fram en långsiktig strategi för utbyggnad och finansiering av en fortsatt bredbandsutbyggnad i landet som möjliggör tillgång till minst 2 mb/s i överföringshastighet. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är också viktigt att kostnaden för att använda datakommunikationer är likvärdig över hela landet. Staten måste garantera att människor och företag kan använda höghastighetsuppkoppling motsvarande minst 2 mb/s till kostnader som är likvärdiga med dem som återfinns i tätorter. Detta bör ges regeringen till känna.

8 Lanthandel och bensinmackar

Landsbygden har på grund av outvecklad infrastruktur aldrig fått en ärlig chans att visa hela sina utvecklingskraft i en tid då dessa regioners rika resurser blir alltmer efterfrågade. Lanthandeln och bensinmackarnas fortsatta utglesning är ett direkt hot mot möjligheten att fortsätta att bo i vissa delar av landet. Lanthandeln i Sverige kännetecknas av både positiva eldsjälar och pessimistiska handlare. Tyvärr dominerar denna del av dagligvaruhandeln av butiksägare som håller på att ge upp eller nyligen gjort sorti från marknaden.

Människor måste kunna känna sig trygga i förvisningen om att ha tillgång till nödvändiga dagligvaror. Inte minst gäller det alla de äldre, särskilt kvinnor, som inte har tillgång till bil eller körkort. Landsbygden i Sverige har en framtid, många, särskilt barnfamiljer, önskar flytta till och bo i tätortsnära landsbygd. Men för att det ska vara möjligt måste det finnas tillgång till bl.a. skola och butik inom rimligt avstånd.

Omkring 100 000 hushåll har mer än 10 km till sin närmaste butik. Närmare 35 % av de 1 100 butiker som är kvar sist på sin ort bedöms ha låg omsättning, vilket gör att sannolikheten för nedläggning är stor den närmaste tiden.

Anledningarna till denna utveckling är flera. Att lågprishandeln ständigt utökar sina domäner är en stor anledning. Vidare har de tre stora kedjorna – ICA, Coop och Axfood – satsat på stora butiker i större orter, och det innebär att de direkt eller indirekt lägger ned butikerna på landsbygden. Lanthandeln får så höga priser av grossisterna att de inte klarar konkurrensen.

Vänsterpartiet anser att denna utveckling är oacceptabel eftersom den missgynnar landsbygdsbefolkningen så mycket att det hämmar den lokala ekonomiska utvecklingen, start av nya företag, en ökad inflyttning, ett fortsatt kvarboende och hela den närservice som gör boende på landsbygden till ett positivt alternativ. Utan en fungerande lokal service kan inte någon berörd kommun eller något landsbygdsdistrikt överleva. För de tre miljoner människor som bor på landsbygden är livsmedelshandelns nedmontering ett stort problem.

Liknande problem står de mackar som finns kvar på landsbygden inför. De stora bensinbolagen inskränker sin service och ställer allt hårdare krav på volym. Nya typer av bränslen försämrar också tillfälligt ekonomin. Vänsterpartiet har här i samarbete med den förra regeringen försökt dämpa den ut-

Fel! Okänt namn på

veckling som är nödvändig på miljöområdet. Ytterligare insatser kommer säkert att behövas. Norge har genom en flexibilitet och påhittighet lyckats hejda utvecklingen mot färre mackar. Vi anser att denna fråga måste vara en av de viktigare i en ny regionalpolitisk utredning. Detta bör ges regeringen till känna.

9 Regionala utvecklingsfonder

Många svenska älvar är reglerade och används för produktion av elektricitet. I samband med utbyggnaden skapades många arbetstillfällen och en livskraft till kommuner framför allt i inlandet. Dessa kommuner i de sju skogslänen står för 90 procent av elen från vattenkraften. Kommunerna med störst vattenkraftsproduktion är Jokkmokk, Sollefteå och Ragunda. Regleringen av älvarna medförde samtidigt att möjligheterna till att utveckla traditionella näringar försvann. I dag har inlandet stora svårigheter att etablera nya företag och därmed nya jobb.

Bristen på riskkapital är ett stort problem. Den låga värderingen av fastigheter medför att det är svårt att belåna dem, vilket också bidrar till den utveckling som beskrivits ovan. Detta blir också ett hinder för expansion för etablerade företag.

Föreningen Sveriges Vattenkraftskommuner (FSV) med ett fyrtiotal kommuner i sin medlemsmatrikel har t.ex. gjort analyser och kommit fram till att en överföring av mer medel från vattenkraften till de berörda regionerna måste till. En utvecklingsfond med inriktning mot nyföretagande, samverkan och kompetenshöjning m.m. bör skapas. FSV anger att 600 miljoner kronor är en rimlig summa att återföra till berörda regioner. Tekniskt kan det bestå av ett öresuttag per kilowattimme. Alternativa vägar kan vara en fastighets skatt på elproduktionsenheter eller ökade ersättningar för intrång samt omförhandling av vattendomar.

När nu utbyggnaden av vindkraften genom de gröna certifikaten och högre elpriser äntligen har tagit fart ska vi inte göra om samma misstag som gjordes när vattenkraften byggdes ut.

Markägare erhåller ersättning som kompensation för skada och intrång. Vindkraften har dock en påverkan på sin omgivning som långt ifrån enbart begränsas till den enskilde fastighetsägarens mark. Vi anser att en del av det värde som vindkraften genererar ska stanna kvar i berörda bygder i form av ett årligt lokalt utvecklingskapital. Detta kommer också att kunna påskynda utbyggnaden, och antalet överklaganden blir sannolikt färre. Sammalunda vill vi ha en översyn av hur en del av mineralutvinningens vinster kan gå tillbaka till berörda bygder som ett lokalt utvecklingskapital.

Riksdagen bör därför, i enlighet med ovanstående, ge regeringen i uppdrag att återkomma med förslag på hur en del av de värden som vattnet, vinden och gruvorna kan återföras till berörda bygder.

10 En ny regionalpolitisk utredning

Utvecklingen i världen går i en rasande takt och detta gäller naturligtvis även Sverige. Den senaste regionalpolitiska utredningen är snart tio år gammal. Vi anser att det är hög tid att få en samlad bild av tillståndet i regionerna i dag och utvecklingen framåt. Enstaka insatser på vissa områden av olika statliga myndigheter kan vara nog så förtjänstfulla, men nu behövs en bred parlamentarisk utredning som ger den diskussion, den uppmärksamhet och det helhetsgrepp som landets regioner så väl förtjänar. Därför bör riksdagen ge regeringen i uppdrag att tillsätta en ny regionalpolitisk utredning.

Stockholm den 18 september 2008

Kent Persson (v)

Ulla Andersson (v)

Wivi-Anne Johansson (v)

Peter Pedersen (v)

Marie Engström (v)

Jacob Johnson (v)